

ATATÜRK, CUMHURİYET, EĞİTİMDE ULUSALLIK VE BÜTÜNLÜK

MEHMET HABERAL*

Varoluşunu Atatürk'e, onun silah arkadaşlarına ve aziz şehitlerimize borçlu olduğumuz Türkiye Cumhuriyeti, aslında bir devrimler mabedinin çatısıdır. Atatürk'ün öngördüğü ve doğrudan uygulayıcısı olduğu devrimlerin her biri çağdaş bir ülke olmamızın olmazsa olmaz koşullarıdır. Bu devrimlerin birini bile önemsiz saymak, tümünü önemsizleştirmek anlamına gelecektir; bu çok açıktır. Bu bilgiyi, bu deneyimi 70 yılı aşkın Cumhuriyet tarihimizden biliyoruz. 75 yıllık Cumhuriyet tarihimizin öncesinde, ulusal varlığımızın, dünyanın dört bir yanına yayılacak güçte olması, bizim için bir övünç kaynağı olmaktan artık çıkmalıdır. Görülmüştür ki, büyük tarihçi İbn Haldun'un antik uygarlıklar için saptadığı biçimde, Osmanlı İmparatorluğu da bütün antik imparatorlukların kaderi olan "doğma", "büyüme" ve "sönme" evrimini yaşamazlık edememiştir. İşte tam sönme aşamasında, küllerinden yeniden doğan mitolojik Anka Kuşu gibi, yeni bir gerçek ortaya çıkmıştır; bu gerçek Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bu gerçek, yalnızca Türk ulusu için değil, bütün dünyanın mazlum ulusları için ulusal kurtuluş yolunu aydınlatan ilk meşale olma misyonunu da üstlenmiştir.

Ulusal kurtuluş yıllarında, inanılması güç koşullarda, başlangıcın hızı ve görkemi yanında ilerleme hızının düşüklüğü her yurttışı düşünmeye itecek durumdadır. Biz de bu makalede bizlere düşen görevin büyüklüğünü ve sorumluluğumuzun yakıcı şiddetini anlamak için Atatürk, Cumhuriyet ve Eğitim konuları üzerine yoğunlaşacağız. Bu konuyu ele alırken Ulusal Bütünlük, hassasiyet göstermemiz gereken en önemli unsur olacaktır. Çünkü; Türkiye Cumhuriyeti olmadan bizlerden söz etmek olanağı olmadığı gibi, bu yazının yazılmasının da bir anlamı kalmayacaktır.

Bize Atatürk'ten kalan miras nedir? Yukarıdaki konuların hakkını verebilmek için bize hangi düşünceler yol gösterici olabilir? Ve son bir soruyu yanıtlamalı: Bizlere ne tür görevler düşmektedir?

---

* Prof. Dr., Başkent Üniversitesi Rektörü.

Önce, konumuzu çerçeveleyen konularda Türkiye'nin bir tablosunu vermek gerekiyor.

Bu tabloya göre, 65 milyon civarındaki nüfusumuzun artış oranı %2'dir. Bu artış komşuları arasında ve Avrupa ülkelerinde en yüksek orandır. Çocuklarımızın okul öncesi eğitimden yararlanma oranı %7.3'dür. Sonrası yıllar, zorunlu eğitim dışında düşündürücü düzeydedir: ortaöğretim %48.2; yükseköğretim %13.9'u açıköğretim olmak üzere %26.1'dir. (Bu oran Avrupa ve Kanada'da % 60'ın üzerindedir.) Nüfusumuzun yalnızca % 3.6'sı yükseköğretim görmektedir, ki bu oran Yunanistan'da % 7.6, Güney Kore'de % 11.7, Meksika'da % 9.2, İspanya'da %7'dir.

Daha çarpıcı bir rakamla tabloya sert bir çizgi çekilmektedir: Türkiye'nin ortalama eğitim süresi 3.5 yıldır. (Bu süre Portekiz'de 6 yıl, Arjantin'de 8.7 yıl, Japonya'da 10.7 yıl, Kanada'da 12.1 yıl, ABD'de 12.3 yıldır. Bu ülkelerde zorunlu eğitim 8 yıldan başlayıp 9, 10, 11, 12 yıla kadar çıkmaktadır. 180 dünya ülkesinde yalnızca 8 ülkede 5 yıllık zorunlu eğitim vardır. Diğerleri 8 yıldan başlamaktadır. Türkiye geç kalmış olsa da, kesintisiz eğitimin sekiz yıla çıkarılması yasasıyla çok önemli bir eksikliğini giderebilmiştir.) Ankara, İstanbul, Diyarbakır, İzmir, Bursa, Adana, Batman gibi illerin okullarında bir sınıfa ortalama 70-80 öğrenci düşmektedir. Ülkemizde eğitim aşamalarının birinden öbürüne geçişte verdiği fire oranları, eğitimimizin nelerinde çıkmaza girdiğini gösterebilmektedir: Eğitim firesi, ilkokuldan ortaokula geçişte % 48.8, ortaokuldan liseye geçişte % 30, liseden üniversiteye geçişte % 36.9'dur.

1994 DİE istatistiklerine göre 14-44 yaş arasında okuma-yazma bilmeyenlerin oranı % 8'dir. Kentlerde 25 yaşın altındaki üniversite ve lise mezunu işsizlik oranı % 30'dur. İşgücümüzün yalnızca % 14.6'sı yüksekokul mezunudur. Ülkemiz gelişmiş, endüstrileşmiş ülkelere farklı olarak işgücünün % 48'ini tarım alanlarında istihdam etmektedir.

Tabloyu çarpıcı biçimde ürkütücü kılan bir başka gerçeğimizin istatistik verileri de medya araçlarından yararlanma biçimimizde görülür. Ülkemizde hergün gazete okuyanların oranı % 23.02; arasıra okuyanlar % 43.19, hiç okumayanlar % 33.77'dir. Televizyon izleme oranı ise Avrupa ülkeleriyle kıyaslanacak düzeydedir: % 89.53. (*Rakamlar, 15. Milli Eğitim Şurası, 1995 kitabından alınmıştır.*)

Tablomuz kaba ve kara çizgileriyle böyledir. Ancak bu durum bizde bir kötümserlik nedeni olmamalı, tam tersine durum muhakemesini sağlam bir biçimde yapmamız gerektiğinin alarm işaretleri olmalıdır.

Bu amaçla, Amerika'yı yeniden keşfetmek yerine, başlangıçtaki o dupduru kaynak suyuna, Atatürk'ün öngördüğü eğitim anlayışına yaratıcı bir anlayışla bakmak gerektiğini hatırlatmanın vesilesi olmuştur, yukarıdaki istatistik rakamlar.

Atatürk, daha Kurtuluş Savaşı yıllarında, ABD'li bir gazeteciye şu demeci veriyordu: "Türk halkı iyi bir eğitim görmeli ve iyi bir hükümete sahip olmalıdır. Eğitim okul demektir. Türk köylüsünün pek azı okur-yazardır. Ama bu köylüler evrime isteklidir, çocuklarının iyi bir eğitim almasını ve Müslümanlığın değerleriyle donanmasını isterler. (*Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk*, Dr. İlhan Başgöz-Howard E. Wilson, Dost Yayınları 1968, sf. 235.)

Bu görüşler Atatürk'ün eğitimle ilgili başlangıç eşliğidir. Atatürk asıl projesini 15 Temmuz 1921'de toplanan Eğitim Kongresi'nde açıklamıştır:

"Yüzyıllar süren derin bir umursamazlığın devlet yapısında açtığı yaraları sarmak için gerekli olan çabaların en büyüğünü, hiç kuşkusuz, eğitim alanında, esirgmeden göstermek gerekir.

... Bugüne değin izlenen eğitim ve öğretim yöntemlerinin, ulusumuzun gerileme tarihinde en önemli etken olduğu inancındayım. Onun için bir ulusal eğitim programından söz ederken, geçmişin boş inançlarından ve yaradılışımızın nitelikleriyle hiç ilgisi olmayan yabancı düşüncelerden, Doğudan ve Batıdan gelen tüm etkilerden büsbütün uzak, ulusal yaradılış ve tarihimize uygun bir kültür düşünüyorum. Çünkü ulusal dehamızın tam olarak gelişmesi, ancak böyle bir kültürle sağlanabilir. Herhangi bir yabancı kültürü, şimdiye değin izlenen yabancı kültürlerin yıkıcı sonuçlarını tekrarlatamaz. Kültür, yapıldığı, geliştiği yerin özelliklerine bağlıdır. Bu yer, ulusun öz yapısıdır (millî seyciyemizdir).

... Ayrıntılarını tümüyle uzmanlarına bırakmak istediğim bu konuyla ilgili genel düşüncelerimi bir sonuca bağlarken, yeni kuşağın donatılacağı manevî değerler arasında güçlü bir erdem sevgisiyle, güçlü bir disiplin eğitiminden söz etmek zorundayım. İşte bu kurultayınızda yalnız çizilmiş eski yollarda nasıl yürünmesi gerektiğini değil, belki ileri sürdüğüm koşulları içeren yeni bir sanat ve bilim yolu bulmak, ulusa göstermek ve yeni kuşağı bu yolda yürütmede önder olmak gibi bir kutsal görev bekliyoruz."

Bu sözlerin içeriklerini açıklamak elbette gereksiz ama, bir durumu özellikle vurgulamak gerekmektedir. Yukarıdaki sözler bu topraklar üzerinde ilk kez cınlayan, ilk kez dile getirilen düşüncelerdir. Atatürk'ün sözleri, bir topluluğu bir arada tutmak için değil, bir ulusu ulus yapmak amacıyla söylenmiş, nihai tasarımı ulusal oluşumun sağlanması için atılması gereken adımları belirten sözlerdir.

Biliyoruz ki, Cumhuriyet'ten önce de bir eğitim vardı. Bu eğitim dinî esasları içeren bir eğitimdi, yani Osmanlı devletinde dinsel kurumlar eğitimi düzenlerlerdi. II. Mahmut dönemine kadar devlet eğitim konularıyla uğraşmazdı (enderun mektepleri dışında. Enderun da bildiğimiz gibi, devlet adamı yetiştiren okullardı.) Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde savaşların ardı ardına kaybedilmesi, akıncı gücüyle ayakta durmuş bir imparatorluğun dünyanın gidişine ayak uyduramaması sonucu, gelişen uygarlığın yakıcı sicağı karşısında kar gibi erimesine tanık olunmuştu. Dünya uluslaşma sürecini hızla tamamlayan Batı ülkelerinin uygarlık yolunda hızla ilerlemesine sahne olurken, Osmanlı İmparatorluğu hızla geriliyordu. Devlet yapısı ilerlemenin önünde engel, mutlakiyet ve monarşi rejimleri, ilerlemenin köstekleyicisiydi. Bütün bu gerçekleri ikiyüz yıl boyunca diline dolamaktan başka çözüm bulamamış olan Osmanlı aydını, Atatürk'ün kimliğinde yeni bir açılış yolu görebilmişti. Ama o da artık Osmanlı değil, Türk aydını kimliğini taşımak zorundaydı. Çünkü, çağdaş cumhuriyetin temelleri ulusal temeller üzerine yükseliyordu. Ulusal yükselmenin tek koşulu vardı o da ulusal eğitimdi. İşte yukarıdaki sözleri, bu anlayışla okuduğumuzda, sözlerin gerçek devrimci değerlerini anlamakta zorlanmayız. Bizlerin yıllardır yinelemekten bıkmadığı sözlerin, bize verebileceği dinamik gücü farketmedikçe, yukarıdaki istatistiklerin daha da kötüsüne maruz kalmamak elimizde olmayabilir.

Atatürk'ün Cumhuriyet'in her yeni aşamasında eğitimcilere önerdiği projelere geçmeden önce, ulusal eğitim kavramından ne anladığımızı da açıklamak, sınırlarını belirgin kılmak gerekiyor. Biliyoruz ki, eğitim ulusal, bilim evrenselidir.

Bu konuda bugün bile tam olarak anlayıp uygulamaya geçirdiğimize inanmadığım, 1924'deki bir tanımı vermeyi yeterli görüyorum: Maarif Vekili Mustafa Necati'nin yayımladığı genelgede Milli Eğitim programının amaç maddesi şu sözlerle belirlenmişti: "Türkiye'de herkesin millî ve dünyevî, modern ve demokratik bir terbiye alması esastır... Eğitimin "millî" olmasından maksat, gençleri, yaşayan bütün kurumları, düşünce ve idealleriyle millî top-

luma uydurmaktır... Dünyevî kelimesinden hedeflenen anlam, eğitimin lâik olması, düşünceyi daraltan ve vicdan özgürlüğünü kıran her türlü etkiden uzak bulunmaktır. Modern deyimıyla, eğitimin, yöntemler ve teknikler bakımından en yeni bilimsel kurallara göre sürdürülmesi; demokratik ile de eğitim ve öğretimin bütün olanaklarından kadın erkek tüm ulus bireylerinin eşit derecede yararlanması, serveti, toplumdaki yeri ne olursa olsun her gencin yeteneği ve zekası derecesinde öğrenim görebilmesine hiçbir engelin konmaması." (Necdet Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, sf. 34,35. İletişim Yayınları, İstanbul.)

Bilindiği gibi Anayasa'ya girişi 1937 yılında olan "Lâik" kavramının 1924 yılında ulusal eğitimin amaçları arasında anılması, bu konuda köktenci düşünülüşünün belirgin bir kanıtıdır. Cumhuriyet öncüleri, ulusallaşmanın eğitimden geçeceğine derinden inanmışlar ve modern eğitim programını hiçbir ikircikliğe yer bırakmayacak nitelikte hazırlamışlardı. Dönemin başbakanı İsmet Paşanın Muallimler Birliği'nde yaptığı konuşma, yargımıza bir belge niteliğindedir:

"... bu millet henüz istediğimiz yekpare millet manzarasını göstermiyor. Eğer bu nesil, bilinçle, ilmin ve hayatın rehberliğiyle bütün ömrünü vakfederek çalışırsa siyasi Türk milleti, kültürel, düşünsel ve sosyal tam bir olgun Türk milleti olabilir... Bu milliyet külliyesi içinde ayrı medeniyetler olamaz. Kendilerini başka camialara bağlı görenlere açıkça teklif ediyoruz: Türk milletiyle beraber olsunlar. Fakat 'konfedere' olmuş medeniyetler halinde değil, bir tek medeniyet halinde... Bu siyaset vatanın bütün hayatıdır. Yaşayacaksak yekpare bir millet kütlesi olarak yaşayacağız. İşte millî terbiye dediğimiz sistemin genel hedefi." (*Muallimler Birliği Mecmuası*, 1925, Sene 1, sayı 4; Aktaran, Sakaoğlu, a.g.e.)

Cumhuriyetin başlangıç yıllarında 1924'te hilafetin kaldırılmasıyla birlikte Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) yasının çıkarılması, gerçek bir devrim niteliğindedir. Bu yasa çıkmadan önce mektep-medrese ikiliği ülkeyi iki farklı kutba bölebilecek potansiyel taşıyordu.

Eğitim birliğinden açıkça anlaşılması gereken ulusal lâik eğitimidir. Ulusal eğitim derken de kastedilen Türk ulusunu temsil eden lâik eğitim kavramından başkası değildir. Kadın erkek ulusun bütün bireylerinin bilimsel düşünceye dayalı bir eğitim ve öğretim görmesinin amaçlanması, ulusal birliğin sağlanması ve çağdaşlığın yaşam biçimine dönüştürülmesi, başlangıçtan

beri ısrarla savunulan ilkelerdi. O nedenle sözümüzü bir kez daha yineleyebiliriz: Atatürk devrimleri bir bütündür; birini önemsemeden düşünmek, bütünü de önemsememek sonucuna varır; varmaktadır.

Atatürk, sorunun ilk aşamasına işaret etmekle kalmamış, geçilecek aşamaları, yeri geldikçe duru bir dille ifade etmişti.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1 Mart 1922 tarihli açılışında yaptığı konuşmayı bitirirken eğitim konusunu vurgulayış biçimi, bugün bizler için yol açıcı niteliktedir:

"Hükümetin en verimli ve önemli görevi eğitim hizmetidir. Bu görevi başarabilmek için eğitim programlarının, milletimizin bugünkü durumu ile sosyal ve ekonomik ihtiyaçları, çevrenin şartları ve asrın gereği ile uygun ve uyumlu olması esastır... Milletimizi idare eden hükümetler, eğitimin yayılmasını gerçi istemişlerdir, fakat Doğu'yu ve Batı'yı taklit sürdürdüğünden, milletimiz ve köylümüz cehaletten kurtulamamıştır... Baylar! Yetişecek çocuklarımıza ve gençliğimize, görevleri –öğrenim sınırları ne olursa olsun– en önce ve herşeyden önce, Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine ve ulusal geleneklerine düşman olan bütün varlıklara karşı savaşmak gereği öğretilmelidir. Uluslararası dünya durumuna göre, böyle bir savaşın gerekli kıldığı zihinsel güçlerle donatılmamış olan insanlara ve bu nitelikteki insanlardan oluşan toplumlara yaşam ve bağımsızlık yoktur."

Atatürk , eğitim uzmanlarından, yetkili kurumlardan şu anlayışın yaşama geçirileceği bir eğitim programını istiyordu: Ulusal varlığımızı bütün dünya ulusları karşısında koruyacak, onu yaşatacak, geliştirecek güçte zihinsel donanım sağlayacak bir eğitim süreci. Bugün bu sözlerin gücünü daha iyi hissediyoruz. Çünkü, her gün bir başka sahnesine tanık olduğumuz, dünya ülkelerinin sürdürdüğü bir savaş var. Bu savaş, her ne kadar donanımlı uçaklarla, topla, tüfekle yerel düzeyde devam ediyor olsa da, başat olan bu savaş değil, onun yerini alan bilgi savaşıdır. Hangi ülke bilgide bir harf, bir rakam, bir işlem yeniliği yapmayı başarabilmişse uygarlık yarışında ipi göğüsleyen oluyor. İpi göğüsleme onuru yanında, ülkesinin refah düzeyinin yükselmesi buna bağlı, başka ülkelere duyduğu maddi ihtiyacın en aza inmesi buna bağlı ve daha da önemlisi ulusal özgüvenini kazanması ve pekiştirmesi buna bağlıdır. Başka hiçbir güç bilginin gücünün önüne geçemiyor. "İman dolu göğüs"ün üzerinde bilgi dolu bir kafa taşınmıyorsa, o göğsün dayanma gücünden söz etmek olanaklı değil artık.

1922 yılında söylenmiş şu sözler, bugünkü gerçeği yıllar öncesinden görmenin gerçek bir kanıtı değil midir?: "Öğretmenler, ordularımızın kazandığı zafer sizin ordularınızın zaferi için yalnızca zemin hazırladı. Hakiki zaferi siz kazanacak ve koruyacaksınız. Ben ve sarsılmaz imanla bütün arkadaşlarım sizi izleyeceğiz ve sizin karşılaşacağınız her engeli kıracağız." (27 Ekim 1922. *Büyük Zafer'den hemen sonra Bursalı ve İstanbullu öğretmenlere yaptığı konuşmadan.*)

Bu sözleri daha da pekiştiren, 1924 yılında Muallimler Birliği Kongresinde yaptığı konuşmadır. Yalnızca şu sözleri anmak yeterlidir: "Yeni Türkiye'nin birkaç yıla sığdırdığı askerî, siyasî ve idarî devrimler çok büyük, çok önemlidir. Bu devrimler, sizin, sosyal ve fikrî devrimlerdeki başarınızla sağlanacaktır. Hiçbir zaman hatırınızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden, fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister."

Atatürk'ün çağdaş dünyanın bir parçası olarak gördüğü Türkiye'nin eğitim programının nasıl olması gerektiğini açıkladığı asıl konuşma, Bursalı ve İstanbullu öğretmenlere 27 Ekim 1922'de, *Büyük Zafer'den hemen sonra yaptığı konuşmadır*. Bu konuşmada da yukarıdaki fikirleri vurgulamaktadır, ama, daha önceki konuşmalarında şöyle bir dokunup geçtiği bir ögeyi özellikle vurgular ki, bu yepyeni bir eğitim-öğretim programının temel zeminidir artık. Bu program "eski devrin hurafelerinden kurtulmuş eğitim" programıdır ve "ilme ve fenne dayanan" bir eğitimin tanımı ve savunmasıdır. Okulu "insanlığa saygıyı, ulus ve memlekete sevgiyi ve istiklalin şerefini öğreten" kutsal bir yer olarak nitelendirir.

Konuşmanın sonunda, ısrarla, "Bütün toplumu yüzyılın ihtiyaçlarına göre ilerletmek, memleket içinde uygun fikirlerin ve modern gelişmelerin yayılıp gelişmesini temin etmek, mantıkî delillere dayanmayan anane ve akidelerde ısrar etmemek" kavramlarını açıklar, yorumlar ve savunur. Bu konuşma, eski dönemin değerlerine, görüşlerine ve siyasal sistemine tam bir reddiye niteliğindedir. Der ki: "Sultanların ve padişahların menkıbelerini, bu gasıpların (zorba) istibdatlarını Türk milleti ancak ve yalnız tarihte okur."

Daha sonraki konuşmaları "ulusal eğitim" programına "ekonomik hayatı etkileyen eğitim" kavramını eklediği ve bunun üzerine ısrarla durduğu konuşmalardır.

Atatürk bu tarihten sonra Türkiye'nin millî eğitim politikasını yeterince açıkladığına inanmış olacak ki, eğitim üzerine öncekinde olduğu kadar fazla

durmaz. Yalnızca Meclis'in açılış konuşmalarında Millî Eğitim Bakanlığı'nın çalışmalarını özetlerken, çeşitli eğitim sorunları üzerine kısa ve kesin direktifler verir. Bunlar, medreselerin kaldırılması, öğretimin birleşmesi, kızların eğitimi, yeni alfabenin kabulü gibi, büyük sorunlardır.

Ama hiçbir konuşmasında, Türk milletinde diğer milletler topluluğundan ayrılcı bir özellik görülmez. O, ulusal kültürü, "Türk milletinin bütün insanlıkta hakiki huzurunun temini yolunda kendine düşen uygarlık ödevini yapması" için bir yol olarak görmektedir.

Atatürk 1 Kasım 1937'de yaptığı ve son eğitim konuşmalarından biri olan konuşmasında, bugüne kadar söyleyegeldiklerini yeni sözlerle özetler ve bunu Millî Eğitim Bakanlığı'na ve bizlere adeta bir ödev gibi bırakır:

"Büyük davamız en uygar gönençli ulus olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu büyük Türk milletinin devamlı idealidir. Bunda başarı ancak türeli (hukuksal, yasal) bir planla ve rasyonel tarzda çalışmakla elde edilebilir. Bu sebeple okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak; memleketin büyük kalkınma savaşının istediği teknik elemanları yetiştirmek, memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, kuşaktan kuşağa yaşatacak birey ve kurumları yaratmak."

Uzun ve zorlu uğraşlarla geçen genç Cumhuriyet'in eğitim yönelişinin tarihini, Ata'nın sözleriyle anmak, bugün bize buruk bir duygu vermesinin yanında, bir görev de vermektedir. Bu görev, yeni bir kavrayış tazeliği kazanmak ve onun üzerine yükselmek görevidir. Yıllar boyu, Cumhuriyet'i ve Atatürk'ü Batı taklitçisi olarak eleştirenler, bu sözlerdeki ulusal davayı kavrayamayanlar olmuştur. Atatürk, eskinin köhne dünyası yerine, uygarlığın çağdaş olanı dışında hiçbir yön göstermemiştir. Çağdaş uygarlık değerlerinin Batı'nın tekelinde olmadığını biliyordu Atatürk. Uygarlık değerlerinin, bir zamanlar, kendi çağına göre düşünürsek, bizde yaşamış olmasının tarih bilinci içinde düşünüyordu. Sözlerindeki vurgularında sömürge ya da yarı sömürge ülke olmaktan kurtulmak için, ilerlemek, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak ve hatta onu da aşmak üzerinde ısrarla duruyordu. Çağdaş uygarlık düzeyini aştığımızda hangi Batı ülkesi bizim yaptığımızı anlamaya çalışmazlık edebilirdi?

Atatürk'ün tüm düşüncesi, taklit yerine yaratıcı düşüncüyü öne çıkarır nitelikteydi. Yaratıcı düşünce taklitle bağdaşmaz. Yaratıcılık insanın özüdür, taklit ise maymunun bilme biçimidir.

İnsanın bilme, duyma, düşünme biçimi ise anadilinden geçer.

Bir ulusu var eden o ebedî ve ezeli güçten, dilimizden söz etmek istiyoruz.

Amacını, yönünü çağdaşlık olarak belirleyen bir ulusal oluşum, bunu gerçekleştirmenin temel koşulunun dil ve tarih birliği olduğunu, deyim yerindeyse, adı gibi biliyordu. Ulus olmanın koşulları arasında çimento görevi gören dil birliği, o ulusun sömürge olmaktan kurtuluşunun, bağımsızlığının da gerçek simgesi idi. Bu düşüncenin veciz ifadesi şu sözlerdedir: "Ulusal dil ile duygu arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin ulusal ve zengin olması, ulusal duygunun gelişmesinde başlıca etmendir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir. Yeter ki bu dil bilinçle işlensin.

Ülkesinin bağımsızlığını korumasını bilen Türk ulusu, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır."

Bağımsızlığı ebedî kılmanın kaçınılmaz yoludur bu tutum, bu anlayış. Ne yazık ki kendi topraklarında bile "ikinci dil" uygulamasına maruz kalmış olan Türkçenin öncelikle yabancı dillerin boyunduruğundan kurtulması gerekirdi. Bu topraklar üzerinde bütün dünyanın hayran kaldığı Yunus Emre gibi bir şairi yaratan Türkçe, bugüne kadar uğradığı istilalardan kurtulmuş olsaydı, dünyanın en zengin dili olmaması için neden kalır mıydı? Ancak bizim yabancı hayranlığımız bu alanda da kendisini göstermiştir. Kendi değerlerimizi yüceltmek, onları geliştirmek yerine, başkalarının değerlerine hayran olmayı yeğleyen bir aydın geleneğinin kurbanı oldu Türkçemiz. 15. yüzyılda Ali Şir Nevai gibi bir düşünür ve şairin, o yıllarda öne çıkan Arapça ve Farsça hayranlığı karşısında Türkçenin özgünlüğünü ve yeteneklerini savunurken gösterdiği çaba, sonraki yıllarda ne yazık ki Türk aydınlarınca gösterilmemiştir. Çaba göstermek şöyle dursun, Rıza Tevfik gibi yazarların bile, Türkçeyi, kendi anadilini aşağılama geleneği bugün de devam etmektedir. Bu yazarlar bugün yaşasalardı, kendi kitaplarını bile okuyamayacak durumda kalacaklardı, Halit Ziya'nın hayıflandığı durum gibi. Halit Ziya: "Şu son günlerde nasılsa elime kırk sene evvel yazılmış eserim geçti, bunu gözden geçirmek istedim, sabrın ve azmin silahlarını takınarak beş on sahife okudum... Sanki Türkçeden ne kadar uzaklaşırsa o kadar hüner gösterilmiş olacak vehmiyle bu garibeleri icadetmek işte o zamanın bir illetiydi" diye özeleştiri yapıyordu.

Yazık ki, ne Rıza Tevfikler tükendi, ne Halit Ziyaların özeleştirisi işe yaradı. Bugün daha vahim bir durumda olduğumuzu itiraf etmek zorundayız. Türkiye'de "eğitim dilinin Türkçe" olması zorunluluk olmak bir yana, gönüllülük esaslı olması gerekirken, birçok üniversite ya da özel okul, övünerek eğitim dilinin yabancı dil olduğunu söylüyor ve o dille eğitim yapıyor.

Burada, soğukkanlıca düşünmek zorundayız. Gençlerimizin yabancı dilleri öğrenerek tüm dünyada olan bitenleri bilmesinin çağdaş bir zorunluluk olduğunu hiçbir aydın yadsıyamaz. Ama ana dilde eğitim yerine başka dillerde eğitimi esas almak, ancak ve ancak, sömürge ülkelerinin bir uygulamasıdır. Başka biçimde karşılanacak bir fayda büyük bir idealin önüne geçebiliyor. Eğitim dilinin Türkçe olması, hangi yabancı dilin öğrenilmesine engel olabilir? Eğitim dili yabancı olan bir okulun ulusal eğitim kurumlarının bir parçası olduğunu kim savunabilir?

Yabancı dil uygulamasının savunular Yeni Dünya Düzeni'nin egemenlerinin dayattıklarına boyun eğmiş olduklarını unutmuyorlar. Kendi dilini geliştirmek yerine başka dillerde düşünmeye çalışmak, bu biçimde düşünmeyi giderek yaşamın bütün alanlarına yaymak, Türkiye'nin ulusal birliğinin zedelenmesi gerçeğini görememe gafleti içinde olmak, bilinçli ya da bilinçsiz olsun kabul edilebilir bir durum olamaz.

Başlangıca, o ilk kaynağa dönmenin zorunluluğu bir kez daha kendini dayatıyor. Binlerce yetişmiş aydınını Çanakkale'de şehit vermiş, yeni bir aydın kuşağı yetiştirmeye zaman kalmadan, kalanlarla Kurtuluş Savaşı'nı gerçekleştirmiş bir ülkenin evlatlarıyız. Çaresizliğe kapılanların "manda" düşüncesini savunurken dayandıkları gerekçeleri unutamayız. Onlar, hiçbir çıkışın olmadığını, kendimizi gelişmiş, güçlü bir ülkenin iradesine teslim etmeyi savunurken, verili koşulları tek gerekçe olarak gösteriyorlardı. Günümüzde aynı gerekçeler Yeni Dünya Düzeni'nin dayattığı koşullar olarak gösteriliyor. Bu koşullar bir ulusal eğitimin zedelenmesi için asla ve asla gerekçe olamaz. Olsa olsa daha çok çalışmayı, daha sistemli biçimde kendi kültürümüze sahip çıkmayı, dilimizin olanaklarını genişletmek için üstün gayret göstermeyi gerekli kılar, Yeni Dünya Düzeni'nin ulusumuza dayattıkları. Bunun için Türkçemizin bir düşünce dili, bir bilim dili, bir edebî dil olması için gözetmemiz gereken özenin başında, eğitim dilinin Türkçe olmasından taviz vermemek gelir. Bunun yanı sıra, yabancı dilleri en iyi biçimde öğrenmek, millî eğitim çalışmalarının başlıca işlemleri arasında olmalıdır. Bunu kimse yadsıyamaz. Ama ulusal varlığımızın temel taşlarını kimse yerinden oynatmaya, onu

bozmaya, onu yabancı dillerin boyunduruğuna sokmaya çalışmamalıdır. Türk ulusu bu tutuma izin veremez.

Bu özen, dil alanında olduğu gibi eğitimin bütün programlarında da gösterilmelidir. Ülkemizin eğitim tarihi, ne yazık ki bir yamalı bohça görünümündedir. Tanzimat döneminde Fransız, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında Alman, daha sonra da İngiliz ve Amerikan eğitim anlayışı, öğrenim programlarına damgasını vurmuş, ulusumuza özgü bir eğitim anlayışı girişimleri ne yazık ki önerenlerin zihninde hapsolup kalmıştır. Sayın Mustafa Necati'nin çabası dinsizlikle suçlanmış, sayın İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun kendimize özgü eğitim yolu çabaları pratiğe uygulanmamış, sayın İsmail Hakkı Tonguç'un üretime dönük eğitim çalışmaları, siyasete kurban edilmiştir. Ardından adını saygıyla andığımız bu büyük eğitimcilerin girişimlerinin yeni çalışmalarla geliştirilmesi niyetleri, siyasî kavgaların ürkütücü etkisinden dolayı öne çıkamamıştır. Eğitim ve sağlık politikaları siyasetler üstü bir anlayışla ele alınması gerekirken, siyasetin tahakkümüne bırakılmıştır. Bir hükümetin başlattığını öbürü bozmuş, birinin bıraktığı olumlu bir girişimi öbürü sürdürmemiş, yabancı ülkelerin koşullarında ortaya çıkan kimi eğitim uygulamaları model alınarak millî eğitim politikamız kendi yapınıza uymayan iğreti bir giysi gibi kalmıştır. Başlangıç yıllarında ulusal varoluş için adeta yapılacak birincil görev olarak ele alınan eğitim hamlelerimiz, zamanla değeri anlaşılammış, kırkbin köye okul kampanyası sürdürülmediği gibi, açılan okullar, ya öğretmensizlikten, ya ilgisizlikten köy odalarına, hatta ahırlara dönüştürülmüştür.

Her ülkenin koşulları farklıdır. Bizim ülkemiz sağlığından ekonomisine, eğitiminden hukukuna, kendi özgün gerçekleri ışığında değerlendirildiğinde yaratıcı mecrasına kavuşabilir ancak.

Yaratıcı mecrada eğitim çabamızı sürdürmeli, Atatürk'ün yalın biçimde önerdiklerini dogma gibi değil, yaşayan, canlı, dinamik bir düşünce olarak ele almalıyız. Bu nedenle, başlangıçtaki idealleri hatırlamalı, onları zihnimizde ve ruhumuzda canlandırmalı, öğretimin birliğini zedeleyen tutumları hangi gerçekçelerle olursa olsun eğitime sokan anlayışlara ulusça dur demeliyiz. Türkçemizi, ulusal varlığımızın olmazsa olmaz koşulu olduğunu kabul edip, eğitim başta olmak üzere her alanda, onun gelişmesi için, var gücümüzle çaba harcamalıyız.

Eğitim çabamızın diğer alanlardan bağımsızca ele alınması değil nerimiz. Tam aksine ekonomiden hukuka, sağlıktan evre sorunlarına kadar geniş bir alan içinde, bir bütün halinde Türkiye'mizin geleceğini hayal etmeliyiz. Bu gelecek ideali, 2000'li yıllardaki ađdař uygarlık düzeyi de değildir; ideal olan onu da aşabilecek, dünyaya örnek olabilecek bir ülke hayalidir. Bu ise önce ulusal bilinçten, ulusal bilinç ise kaçınılmaz biçimde ulusal eğitimden geçer.

Başlangıtakine benzer biçimde, Atatürk ve arkadaşlarının inandığı gibi inanıyorum ki, ulusal davamızın bu en büyüğü olan eğitime verdiğimiz emek oranında, gelecek bizim olacaktır.